

POSUDEK OPONENTA DIPLOMOVÉ PRÁCE

Název práce: Sociální prostředí a polarizace v suburbii: případová studie Jesenice u Prahy

Autorka práce: Bc. Magdaléna Pechová

1. Obsah práce

Cíle, výzkumné otázky, hypotézy (*přiměřenost cílů, geografický charakter a relevance cílů, teoretické podložení hypotéz aj.*)

Autorka si kladla za hlavní cíl „zhodnotit vývoj sociálního prostředí a zároveň popsat a vysvětlit důsledky suburbanizace na sociální polarizaci v Pražském městském regionu na příkladu obce Jesenice“, s dílčím zaměřením na demografický vývoj obce a vývoj bytové zástavby, jejím záměrem bylo charakterizovat sociální klima v obci ve srovnání s dřívější prací Puldové (2006) a dalších. Za tímto účelem si kladla sérii 4 výzkumných otázek. Dvě ze čtyř otázek jsou nevhodně formulovány – lze na ně odpovědět pouhým ano/ne. Autorka pracovala s dostupnými statistickými daty, zpracovala vlastní dotazníkovou anketu, mezi obyvateli obce administrovala a získala odpovědi z 255 papírových a elektronických dotazníků, analyzovala příspěvky na diskusních fórech. Práce naplnila své cíle pouze částečně – autorka uspokojivě popsala vývoj demografie a bytové zástavby v obci a věnovala se vývoji sociálního prostředí, nicméně rovina vysvětlení vývoje v práci je spíše implicitní a není propracována. Je to dáno spíše slabým teoretickým ukotvením v úvodní části práce – ta má spíše formu výpisků z četby bez jasné vzájemné vazby a výstavby argumentu. Opomíjí také některé důležité procesy, které stojí za rozvojem suburbanizace – ať již jsou to proměny vnitřních měst, proměny pozemkových vztahů a restituce po roce 1989, nebo například proměna genderových vztahů v rodině – ta by si zasloužila propracovanější teoretické uchopení s ohledem na její význam při analýze (viz například citované práce Sonii Hirt o suburbanizaci okolí Sofie). V analytické části práce a závěru se totiž autorka komparativně vztahuje k předešlým empirickým studiím, rovina interpretace na vyšší úrovni abstrakce, která by propojila úvodní část práce s prezentací výsledků a s obecnějšími společenskými fenomény a jejich prostorovou dimenzí, chybí.

Práce s literaturou (*teoretické ukotvení práce, diskuse a kritické zhodnocení literatury aj.*)

Autorka zpracovala poměrně úctyhodné množství domácí a zahraniční odborné literatury, vhodně zvolené k tématu, její vlastní čtení není z rukopisu patrné, interpretace zdrojů poskytuje pouze fragmentovaný text s řadou faktických chyb. Např. „Suburbanizace v zahraničí, především v západních zemích, se začala projevovat již na počátku 20. let 20. století.“ (s. 18), „Již na konci 90. let a na přelomu 21. století zjišťuje Saskia Sassen (1991 cit. v Hamnett, 1994, s. 402, 422)“ (s. 22) - Nelze citovat zdroj, který vyšel před danou údajnou citací – mělo být na začátku 90. let? Vedle těchto drobných chyb jde pak o zkratkovitost a nepřesné interpretace obsahu textů. Autorka například píše: „O rok později Hirt (2008) porovnává suburbanizaci v Sofii a Bělehradu. Zároveň se zabývá problematikou „gender“ v suburbii, kdy dochází k téměř úplné izolaci žen. Jejich místo je především v domácnosti a u dětí, na úkor kulturního života.“ (s. 20) Nic takového ale Hirt ve své práci netvrdí – ano, péče o děti je otázkou genderovanou, ale hlavní pointa práce není ta, že ženy jsou izolované, ale že je pro ně doprava větší výzvou, protože musí sladit víc prostorově oddělených

rolí: „women tend to experience greater challenges in accessing jobs and services and in maintaining their social and professional lives. Furthermore, the communist legacy of women’s ‘double burden’ – paid and household work – has not dissipated. On the contrary, suburban living may have made the ‘double burden’ a bit heavier, at least for some women.“ (Hirt 2008, s. 352) Nejsou to tedy převážně „zelené vdovy“ čekající osaměle na své manžele (i když i jistě takové se v okolí Sofie najdou), jak je autorka v práci opakovaně stereotypně označuje. Autorka například tvrdí: „Sociální polarizaci chápu jako rozdíly v sociální struktuře a v jednotlivých charakteristikách obyvatel. Dochází ubývání obyvatel střední třídy.“ (s. 31) Znamená to tedy, že za suburbanizací v Česku nestojí střední třída? Tu naopak reprezentuje původní venkovské obyvatelstvo, které je na ústupu? Podobných nejasností je v textu celá řada.

Metodika práce (vhodnost aplikovaných metod, kvalita a vhodnost použitých dat aj.)

Provedení ankety je v zásadě v pořádku a odpovídá zdrojům dostupným pro magisterskou práci. Jednotlivé fáze empirického šetření jsou v práci přehledně uvedeny a popsány, kromě samotné techniky případové studie. Analýzu statistických dat (ČSÚ) autorka zpracovala bez problémů. U dotazníkového šetření je bohužel nedostatečně popsána operacionalizace (viz např. v práci citovaný Disman 2002) – není jasné, jak přesně byly formulovány otázky do dotazníku v návaznosti na hypotézy (ty jsou v textu uvedeny pouze ve formě nulové hypotézy u jednotlivých empirických podkapitol kapitol, nikoliv jako výsledek operacionalizace) a jak hypotézy navazují na koncepty a teorie (náznak najdeme na straně 28). Není tak například jasné, jak a proč byly vybírány položky do sémantického diferenciálu, proč autorka zvolila tyto konkrétní indikátory koheze, proč zahrnuje neplacenou práci v domácnosti pod volný čas atp.

Nedostatečně popsán je proces analýzy textů z diskusních fór, i interpretace získaných dat. Zřejmě k tomu přispívá i nevhodně formulovaná výzkumná otázka („zda je možné charakterizovat sociální klima v obci Jesenice za pomoci internetové komunikace v diskusních fórech“ – nikoliv otázka po jejich obsahu, tématech, aktérech). Autorčin postup vyhledávat napříč různými fóry na základě uvedeného bydliště účastníků a účastnic považuji za inovativní, ale zcela chybí uvedení, jaké zdroje přesně tvořily korpus analyzovaných dat – kolik diskusních příspěvků z kolika serverů a v jakém složení vstoupilo do analýzy, jak autorka při jejich zpracování postupovala atp. Vyplývá například uvedená významnost témat z četností jejich výskytu? Na základě čeho je autorka řadila? V některých částech dochází k vrstvení úryvků bez interpretace (s. 62).

Analytická část práce (správnost a interpretace výsledků, detailnost, struktura a provázanost analýzy)

Interpretace dat je v zásadě přehledná, na mnoha místech však problematická. Vedle zpracování statistických dat autorka uvádí řadu vlastních spekulací, pro které nemá oporu v datech. Např. na s. 67 autorka píše: „Noví obyvatelé Jesenice nechtějí početné rodiny a pořizují si jedno, nebo dvě děti, kdežto starousedlíci žijí odlišným, řekla bych až venkovským životem, při kterém chtějí plodit více dětí.“ Jednak vidím jako problematickou (nikoliv nesprávnou) asociaci venkovského života s plozením více dětí bez odkazu na literaturu. Do jaké míry se ale může jednat například o vícegenerační domácnosti s ohledem na to, že si například mladé místní páry nemohou dovolit nákup pozemku či nemovitosti v lokalitě? Podobně není jasné, z čeho soudí, že „Vztahy mezi původními obyvateli jsou založeny na vzájemné znalosti, zvyklostech, důvěře a v neposlední řadě

sdílení společných hodnot.“ (s. 81) Ukazuje to její výzkum, nebo je to idealizovaný předpoklad o fungování venkovských komunit? Vztahy mezi starousedlíky mohou být přece poznamenány například restitučními spory, nebo osobními spory přesahujícími generace. Interpretace užívání diskusních fór také nemá oporu v literatuře („Muži se do diskusí zapojují zřídka. Důvodem mohou být jiné zájmy, ale především v diskusním fóru nenajdou svou cílovou skupinu.“ s. 63 – Proč mají muži a ženy jiné cílové skupiny? Jaké cílové skupiny mají muži?)

Výsledky analýz dotazníkového šetření jsou popisné a nepřináší nečekaná zjištění. U některých otázek by bylo třeba pro jejich správnou interpretaci jít více do hloubky – například u otázky po návštěvě restauračních zařízení neexistují statistické rozdíly (s. 76-77), ale to neznamená, že neexistují geografické rozdíly – sledované skupiny mohou navštěvovat jiná zařízení. Za zajímavou považuji pasáž o rozdílném přístupu k vyplňování elektronických a tištěných dotazníků. Za analyticky nejsilnější pak považuji kapitolu o sociální polarizaci, kde autorka vhodně a konstruktivně vztahuje vlastní výsledky k zjištěním z předchozích výzkumů. Je škoda, že v analýze obsahu otevřených otázek zůstává u výčtu a jejich obsah nijak nekategorizuje. Není také jasné, zda některé odlišnosti v životním stylu, které autorka popisuje a přikládá je venkovskému životnímu stylu, nemohou být otázkou rozdílů generačních. Autorka naopak věk zohledňuje v jiných pasážích, ale spíše formou vlastní nepodložené úvahy o životě lidí vyššího věku (na s. 98 „Většina dotazovaných starousedlíků jsou vyššího věku, mnohdy důchodci, proto se sousedy narozeniny neslaví.“ – proč by nemohli lidé v důchodu slavit narozeniny se sousedy? Nebo na s. 106 „Dotazovaná středoškolsky vzdělaná žena z nově vystavěných domů v Jesenici (dotazník č. 68) říká, že neshody mezi starousedlíky a novousedlíky způsobuje věkový rozdíl, což je zajímavé a do jisté míry pravdivé tvrzení.“ O co opírá autorka hodnocení výroku jako „pravdivého“?). Bylo by zajímavé, kdyby například proměnná věku vstoupila do autorčiných statistických analýz, když se ukázala jako relevantní při analýze diskusních fór.

Závěry práce (odpovědi na výzkumné otázky, zasazení závěrů do širšího kontextu výzkumu aj.)

Problém závěrů práce tkví již v samotných položených výzkumných otázkách. Například u otázky po existenci sociální koheze závěr zní: „Nelze tedy jednoznačně odpovědět na výzkumnou otázku, zda existuje mezi obyvateli Jesenice sociální koheze, ale do jisté míry ano.“ (s. 100) Pokud by se autorka zaměřila na míru sociální koheze a použila v dotazníku například index, dosáhla by zřejmě diferencovanějších výsledků. Celkově ale konstatuji, že autorka se systematicky vztahuje ke všem stanoveným cílům práce a odpovídá na všechny otázky, které si v práci klade.

Autorka na s. 127 uvádí: „Podle mého názoru diplomová práce přinesla některé nové poznatky o sociální polarizaci a možnosti sledovat vývoj vztahů novousedlíků a starousedlíků v Jesenici. Obec je netypické, až extrémní suburbium, zejména pak dynamika rozvoje obce. Z toho důvodu může být případová studie zobecnitelná pro obce, které mají podobný dynamický růst.“ Z textu však není jasné, co jsou ony nové poznatky – autorka je nijak nedefinuje, pouze konstatuje jejich existenci; nedomnívám se také, že by výsledky mohly být „zobecnitelné“ na podobné obce na základě jedné případové studie (viz nedostatečné vysvětlení metody případové studie) – spíše mohou být podkladem pro další komparaci.

2. Formální náležitosti práce (zatrhněte Vaši volbu)

Formální úprava: výborná / velmi dobrá / dobrá / nevyhovující

Stylistická úroveň: výborná / velmi dobrá / dobrá / nevyhovující

Citační úroveň: výborná / velmi dobrá / dobrá / nevyhovující

Komentář (vč. kvality grafiky, (ne)přiměřenosti délky práce aj.)

Čtení práce ztěžují chyby v interpunkci, problematický sloh a podivné větné vazby. Na Některých místech dochází ke změně velikosti fontu. Rušivé je také poměrně chaotické uspořádání odstavců a vět, nejasná linie textu, opakování informací, tautologická nebo nelogická tvrzení. Práci by výrazně prospěla další obsahová editace textu a jazyková korektura. Autorka až na drobná pochybení korektně cituje. Za nevhodné považuji prolínání názorů novinářů s odbornými texty – pokud je autorka považuje za relevantní reprezentaci situace v obci, bylo by vhodnější jejich analýze věnovat samostatnou kapitolu. Formální úprava je v zásadě v pořádku, matoucí jsou některé detaily – například dvě sady obrázků – jedny v textu s označením „obrázky“, další v příloze s označením „fotografie“. Autorka v práci nekonzistentně střídá autorský plurál a ich formu, uchyluje se občas k hodnotícímu a esejistickému jazyku (prezentuje svůj „názor“, „dává za pravdu“).

3. Souhrn

Celkové zhodnocení práce (vč. přínosů práce, provázanosti teoretické a analytické části aj.)

Práce přináší celou řadu cenných faktických informací kompilací z jiných zdrojů a z vlastní ankety mezi obyvateli obce a analýzy internetových fór. Autorka své závěry bohužel uvádí popisně, nedostatečně je interpretuje v kontextu teoretické části práce. Stanovené cíle nicméně naplňuje a v práci odpovídá postupně na své výzkumné otázky. Jazyková úroveň práce by zasloužila větší pozornost, především rušivé však působí styl psaní, fragmentovanost teoretické a částečně i empirické kapitoly.

Autorka odvedla velké množství práce – pracovala se statistickými daty z ČSÚ, s odbornými i populárními texty, zpracovala a administrovala vlastní dotazník, analyzovala sociální síť. Závěrečná prezentace výsledků v samotném textu je však pouze na půli cesty. Zaměření na jeden či dva zdroje dat a jejich podrobné zpracování by dalo šanci na hlubší porozumění fenoménu, jeho teoretickou interpretaci (například autorkou zmíněnou roli rozdílných geografii genderu, ale i jiných) a na stručnější (práce má 149 normostran), sevřenější a tím i čtivější text práce. Zároveň by se vyhnula banálním závěrům a tvrzením na hranici klišé (např. o „poklidném venkovském životě“ s. 13, 122, 126), které nejsou dostatečně podloženy analýzou dat (např. „Zřejmým závěrem z analýzy diskusních fór je převaha diskutujících žen, především maminek majících malé děti. Ženy se snaží více zapojit do společenského života, ale nemají k tomu mnoho šancí a prostoru, z těchto důvodů se chtějí prostřednictvím diskusí informovat, seznámit se a zapojit.“ (s. 63)).

Předloženou práci **doporučuji / nedoporučuji** k obhajobě. (zatrhněte Vaši volbu)

Otázky k obhajobě

Vedle dílčích, spíše technických otázek k jednotlivým částem práce mám tři otázky, které by mohly sloužit jako případný podklad k diskusi:

1. Z textu autorky vyplývá její spíše negativní hodnocení separace a sociální polarizace. V rámci terénního výzkumu suburbanizace jsem se setkala s cíleným plánováním separace jako nástroje ochrany původního venkovského klimatu obce – v pohledu některých starostů jsou pro soužití v obci vhodnější lidé, kteří se nebudou nijak zapojovat (v jejich očích velmi bohatá, vyšší třída, ve velkých vilách mimo jádro obce, s vazbami mimo lokalitu) a tím pádem nijak narušovat její chod. Naopak aktivně se integrující novousedlíci ze střední třídy jsou zdrojem intenzivních požadavků a proměny sociálního klimatu obce. Setkala se autorka s podobným postojem?
2. Prosím autorku, aby využila své geografické imaginace a s vědomím trendů, které v práci popisuje, vykreslila situaci v Jesenici v roce 2040.

Datum: 4. 9. 2019

Autorka posudku: Mgr. Lucie Galčanová, Ph.D.

Podpis:

